

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>Szerkesztőség: hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő N.-Péterfia utca 348 szám.</p>	<p>Megjelen havonként háromszor, 5-én, 15-én és 25-én egy, illetőleg másfél iven. Előfizetési ár egész évre 4 frt., félévre 2 frt., Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt., 200 szóig 2 frt., a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>Kiadó hivatal: hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő, Fűvészkert utca 1080.</p>
--	---	--

A kijelentés módszere.

(Folytatás.)

Az előbbi gondolatmenet teljesen elég lehet azon ellenvetések eltávolítására, melyek a kijelentés módszere ellen tétetnek a hosszú halasztás alapján, mit az kétségkívül magában foglalt, mielőtt kitűzött célját elérte volna. Most tehát tovább mehetünk már azon ellenvetések jelzésére, melyek ugyanazon módszernek második jellemvonása által, t. i. azon részlegesség által idéztethetnek elő, mely az isteni működést a kijelentés korábbi fokozatain jellemzi. A magát kijelentő Isten ugyanis a kiválasztás módja szerint járt el és neki először csak egy egyénnel volt köze és azután csak egy néppel. Milyen különös ez a kizárólagosság, ez a látszólagos közönyösség a világ minden többi része iránt azon felvétel alapján, hogy a kegyelemvégzés valóban érdekli az emberiséget! Van itt bizonyára valami felületes antinómia, a mi megoldást igényel és a sikeres megoldás szerintünk egyedül a kiválasztás eszméjének és mindannak, a mi abban befoglaltatik, helyes felfogásában található meg. A kiválasztás ugyanis nem azt teszi, hogy az isteni rokonszenv, összes céljában és szándékában, egyedül a kiválasztottakra szorítkozik; nem azt teszi, hogy az isteni kedvezés egy olyan monopolium, a mit csak a kiválasztottak élvezhetnek. Az Ábrahám és Izrael népének kiválasztása nem hozá magával, hogy az emberiség többi része kívül hagyassék az isteni kegyelemcél körén és kizárassék annak minden áldásaiból, ideigvalókból és örökkévalókból egyaránt. A kiválasztott nép egyes tagjai gondolkozhattak eképen; sőt azok összesenvéve is ki voltak téve a kísértetnek, hogy gondolkozzanak eképen, amennyiben Isten azon célja, hogy a pogányok is örökös társak legyenek, el volt rejtve előttök; el volt rejtve — mint Pál mondja — Istenben; és így könnyen készek lehettek azon tévedésre, hogy az ideiglenes, viszonylagos és külsőleges előnyösséget örökkévalónak, föltétlennak és belsőlegesnek tekintsék. Ugyde a titok, bár el volt rejtve Istenben, egyáltalában nem volt elrejtve Istentől és nem is maradt soha elaludva, vagy tétlenül az Isten lelkében. A kiválasztás pusztán csak eljárás módszere volt, melyet Isten az ő végére mehetetlen bölcsességében azért fogadott el, hogy általa alkalmasokká tegye a keveseket a sokak megáldására; az egyet az összes megáldására. Így állván a dolog, a keresztyén gondolkodó tanulmányozás alá fogván az emberiség vallásos történelmét,

nem egyéb, mint arra van hivatva, hogy először gondolja meg a priori, mi az, amit egy isteni kegyelemvégzés esetében, mely az egész emberiséget érdekli ugyan, de a kiválasztás módszere szerint hajtatik végre, várhat az ember a kiválasztás körén kívül eső népek vallásos állapotára nézve; és azután vizsgálja meg a posteriori, mennyiben felelnek meg a gyakorlati tények az elméleti váralmagnak és ehez képest mennyiben igazolja a történelem a jelzett módon végrehajtott kegyelmi kijelentés felvételét? Ez azon álláspont, melyet a keresztyén gondolkodó, mint a kijelentés hívője, legillőbben elfoglalhat az ethnikus vallás tüneményeinek tanulmányozásánál. És az, a ki magáévá teszi ez álláspontot, sokkal vidámitóbb és reményteljesebb foglalkozásnak fogja találni azon tanulmányozást, mint tehetik azok, kik azt képzelik, hogy a kiválasztás elve eo ipso Isten részéről teljes figyelmeletlenséget és így az idvesség áldásaiból teljes kizáratást foglal magában a pogányokra nézve.

Lehetetlen itt oly széleskörű vizsgálódásba bocsátkoznunk, minőt az érintett feladat megoldása igényelne; de tehetünk mégis legalább néhány észrevételt azon kérdésre: mi az, a mire vezet bennünket a szóban forgó kegyelemvégzés fogalma olyanra, a mit a priori várhatunk a kiválasztáson kívül eső népek vallásos állapota felől? Először is, az isteni kegyelemcél egyetemességéből biztosan következtethetjük, hogy a pogány népek folyvást tárgyait tették az Isten jóságos és könyörületes tekintetének. A „titoknak,” mely Istenben vala elrejtve, kellett vezetnie az isteni gondviselés, mint erkölcsi világkormányzás összes folyamat; a kegyelemcélnek, mely egyetemes a maga tendenciájában, kellett befolyásolnia minden időközön keresztül Isten bánásmódját az emberek fiaival szemben. — Nem meglepő tehát reánk nézve, ha az ethnikus vallás tanulmányozása közben találunk alapos okokat azon gondolat felállítására, hogy Isten mig egyfelől különösen és rendszeresen jelenté ki magát a kiválasztott népnek, addig másfelől egyáltalában nem rejté el magát más népektől sem egészen; de sőt ellenkezőleg adott nekik annyi világosságot, a mennyi elég volt éjszákájuk sötétségét elviselhetővé tenni a megérkezendő reggel hajnaláig; támasztván közöttük most és majd, itt és ott aránylag tiszta, erőteljes erkölcsi érzületű és világos vallásos gondolkodásu férfiakat, kiknek bölcs gondolataik és érdemes életeik olyanok valának a népek homályos egén, mint a csillagok fényei az éj homályában. És nincs is szükségünk reá, a kijelentett vallás érdekéből csekélybe venni, vagy megvetni a pogányság ezen prófétáit; sőt ellenkezőleg

örömmel kell üdvözlőnk a pogány vallások világító fényeit mind azon vezérletért, melyet azok a sötétségben ülő népeknek adának, mind azon segítségért, melyet azok a kijelentés hitének védelmére nekünk nyújtanak. Mert ily segítséget, igenis, nyújtanak azok minékünk. Hogy erről meggyőződünk, elég csak azt kérdeznünk meg önmagunktól: mi következtetést vonhatnánk természetesen abból, ha a pogányság éjszakája egyáltalában nem enyhítették meg sehol a szellemi világosság valami jelenléte által? Nem volna-e akkor méltó okunk kétkedni benne, hogy Isten egy kegyelmes czélt táplál szívében a népek iránt? Hogyan egyeztethetők össze egy ilyen czél létele az tényállással, hogy annak tárgyai egészen elhanyagoltatnak, teljesen a sötétségnek adatnak át? Hogy a jóságos Isten egy kegyelmes szándékot tápláljon magában és egyidőre ne hajtsa azt egész teljességében végre, könnyen elgondolhatjuk; de nem tehetünk róla, ha várjuk mégis, hogy a szándék tárgyai oly módon kezeltesse, a mi megfeleljen azon szándéknak és a mi adjon némi intelmeket legalább a végre bekövetkezendő teljesség felől.

De másfelől, a kiválasztás módszere fogadtatván el az isteni kegyelem egyetemes czéljának megvalósítására, el kell lennünk készülve arra is, hogy bizonyos alsóbbrendűség világos nyomaival találkozunk a pogány vallásokban, összehasonlítva a kiválasztott nép vallásával. A módszer ugyanis magával hozza egyfelől, hogy a kiválasztott nép egy különös fegyelem alá vettessék egy elkülönített államban azért, hogy alkalmilag áldás forrásává lehessen a világra nézve; és másfelől, hogy azon népek, melyek nem részesülnek azon fegyelem jótéteményében, nagy előnytelenységbe jussanak azáltal és olyanok legyenek a kiválasztott néphez képest, mint az utcai gyerek a gondosan nevelt fiúhoz képest. — Várnunk kell tehát, hogy Izrael részén, összehasonlítva a világ többi részével, kétségtelen nyomait lássuk azon előnyöknek, melyek egy gondosan vezetett erkölcsi és vallásos nevelésből származnak. Ha ily nyomok nem fordulnának elő, méltán kételkedhetnénk a kiválasztás valósága, avagy haszna és szüksége felől. És nem nehéz hozzávetni, milyen természetűeknek kell lenniök azon nyomoknak. Ha ugyanis a kiválasztás való és szükséges volt, akkor kellő nyomozásra ki fog tűnni, hogy nagyon nehéz a magok segédforrásaira hagyatott embereknek megtalálniök Istent; még nehezebb fentartaniök öt a magok ismeretében; és élniök a magok ismeretének megfelelő színvonalon; és előhaladniök folytonosan az isteni ismeretben. Bizonyítékok fognak előjönni arra, hogy az ethnikus vallás tendenciája nem felfelé, hanem lefelé irányul; nem folytonos előhaladásra, hanem folytonos aláhanyatlásra. Másfelől azonban szükség, hogy ellenkező tendenciával találkozunk a kiválasztott nép vallásában. Szükség, hogy a kijelentés ösvénye a kegyelt nép körén belől olyan legyen, mint a fénylő világosság, mely fénylik mindinkább a tökéletes nap felé. Ha a tények megegyezőleg ütnek ki ez előváramakkal — és az összehasonlító vallástudomány érdemes mivelői azt állítják, hogy ugy ütnek azok ki — akkor a kiválasztás felvétele teljesen be van igazolva.

Bethlendi Endre.

(Folyt. köv.)

Az élet utja

az „apostolok tanításai“ szerint.

E czim alatti czikk a genfi hetilap, az általam is jártott „Semaine Religieuse“ ez évi márczius 22-diki számában jelent meg, s mint a messze mult keresztyén világ életére — bár teljesen evangyéliomi, de mégis így tankönyvszerű alakban — sok tekintetben új világot vető tudósítást nagyon méltónak találtam, hogy e becses lapban nálunk is közzé tétessék. A czikk így hangzik:

„Márczius 8-diki számunkban*) jelentettük, hogy „Az Urnak az apostolok által hátrahagyott tanítása“ azon okmány, melyet már a 220-dik évben meghalt Alexandriai Kelemen idéz, mely úgy látszik, időszámlálásunk 120. és 160-dik éve között alkottatott és a mely a keresztyén egyház erkölcsstanának első rövid összegezése és fegyelmének első kézikönyve volt, ezelőtt hét évvel felfedeztetett, egy az 1000-dik év körül kelt másodlatban, és Konstantinápolyban Bryennios Philotheos, nikomédiai archimandrita által közzététetett.“

„Ez a felfedezés a theologiai és vallásos világban élénk érdeklődést, mondhatjuk mély mozgalmat keltett. Az egyházi organumok, sőt az egyszerű tanügyi lapok is egymás után közölték ezen érdekes mű terjedelmes ismertetéseit, vagy teljes fordításait. Ugy hisszük, örömet szerzünk olvasóinknak, midőn a könyv négy első §-ának teljes fordítását adjuk, melyeken nincs még meg a katolikus szinezet, csupán két vagy három részletes kifejezésekben és a melyek a mi mostani körülményeinkre még egyenesen alkalmazhatók. — Itt minden lapon a tizparancs, a hegyi beszéd és az apostoli levelek bizonyos helyeinek viszhangját találjuk. Fordításunk az, a melyet Ménégosz E. tanár ur a „Tém oignage“-ban közölt, kiigazítva itt-ott azon német fordítás szerint, melyet a „Kirchenfreund“ kölcsönzött Harnack tanár urtól és a „Lutherische Kirchenzeitung“-tól.“

*

„1. §. Két ut van, melyek egyike az életre, másika a halálra vezet. E két ut közt nagy a különbség.“

„Az élet utja im ez: elsőben szeretni fogod (aimerás!) Istent, a ki tégedet teremtett; azután szeretni fogod felebarátodat, mint magadat; és nem fogod tenni másnak azt, a mit nem akarnál, hogy neked tegyenek.“

„Ezen szavakban befoglalt tanítmány ez: áldjátok

*) E jelentés, a mondott számban, „Azsia“ czim alatt ez: Bryennios, nikomédiai metropolita, a kinek a tudós világ már a Római Kelemen Leveleinek teljes szövegét köszöni, közzé teszi, ugyanazon kézirat után, az Apostolok Instructioinak eredeti szövegét (Didachai tón Apostolón), első magvát azon Apostoli Constitutióknak, a melyeknek csak sokkal újabb átdolgozását birtuk. Ez okmány, mely a 2-dik század kezdetére felmenni látszik és a mely a keresztyén egyház alkotmányának vagy fegyelmének első vázlata, igen nagy történeti és dogmatikai értékkel bír. Harnach tanár ur Giessenből, az apostoli atyák ismerésében legjártasabb emberek egyike, nagy szorgalommal tanulmányozza azt, és minden tétova nélkül ezen irat magas régisége mellett nyilatkozik. Az Apostolok Instructioi olyforma hosszú, mint a galatákhoz írott levél. Az Apostoli Constitutiók 7-dik könyve nem egyéb, mint ezen kézikönyv majd hosszított, majd rövidített ismétlése. K. J.

azokat, a kik titeket átkoznak; imádkozzatok ellenségeitekért; bötöljete azokért, a kik titeket üldöznek. Mert mi érdemetek van, ha csak azokat szeretitek, a kik titeket szeretnek. Nem a pogányok is azt teszik? A mi titeket illet, szeressétek azokat, a kik titeket gyűlölnék, és nem leend semmi ellenségeitek.

„Óvakodj a testi és világi szenvedélyektől. Ha valaki téged jobb arczodon megüt, tartsd neki a másikat is és tökéletes leszesz. Ha valaki kényszerít, hogy tégy vele egy mértföldet, tégy vele kettőt. Ha valaki elveszi tőled a köpenyedet, add neki a dolmányodat is. Ha valaki megnyerte tőled azt a mi a tied, ne kérd vissza azt; különben azt nem is teheted.“

„Adj annak, a ki kér tőled és ne kérd vissza soha: mert az Atya mindenkinek kegyelemből akar adni saját kincseiből. Igen boldog az, a ki a parancs szerint ad, mert az feddhetetlen. Jaj annak, a ki elfogad. Még is ha arra szükség által kényszerítetik, feddhetetlen. De ha szükség nélkül fogad el, arról számolni fog; meg kell neki mondania, miért és mi czélból fogadott el. Megítéletet és fogságba vettetni fog; és onnan nem jövend ki elébb, mint megfizetett az utolsó fillérig. E tárgyra nézve ő így szól: a te alamizsnád áttillatozzék kezeidben (transpire dans tes mains) anynyira, hogy meg tudd, hogy kinek adj.“

„2. §. A tanítmány második parancsa im ez: te nem fogsz ölni; nem fogsz tenni semmi paráznaságot; nem fogod megfertőztetni a gyermekeket, nem fogsz kicsapongva élni; a bűvészetet nem fogod gyakorolni; nem fogsz készíteni mérgezett italokat; nem fogsz előidézni magzat-elhajást vétkes ügyességek által; és nem fogsz elveszíteni soha egy ujszülött csecsemőt.“

„Nem fogsz sóvárogni felebarátod java után; nem fogsz tenni hamis esküt; nem fogsz előhozni hamis bizonyágtételt; nem rágalmazol; nem tartasz haragot; nem leend kettősdiség gondolataidban, sem beszédeidben; mert a kettősdiség tör, mely halált hoz. Ne mondj hazugságokat; beszédeid ne legyenek üresek, hanem tények feleljenek meg azoknak. Ne légy sóvár, se ragadozó, se képmutató, se gonosz erkölcsű, se nagyralátó. Ne gondold roszat embertársaid ellen. Ne gyűlölj senkit. Hanem igyekezz másokat meggyőzni, imádkozz másokért, szeress másokat inkább, mint saját életedet.“

„3. §. Fiam kerüld a roszat és mindazt, a mi annak látszik. Ne légy haragos, mert a harag gyilkosságra vezet. Ne légy se tulbuzgó (zélote), se perlekedő, se ingerlékeny, mert mindezen vétkes orgyilkosságot nemzenek.“

„Fiam, óvakodj a testi szenvedélyektől, mert a kívágy kicsapongásra vezet. Óvakodj a nem tisztességes beszédektől és a felhívó pillantásoktól, mert azokból paráznaság születik.“

„Fiam ne tégy jóslást, ez bálványozásra vezet. Ne légy se bűvész, se csillagokból jósló; ne tégy senkit a tűzpróbára, sőt kerüld az ily tények látását, mert ezek bálványozást nemzenek.“

„Fiam, ne légy hazug, a hazugság lopásra vezet. Ne légy a pénz, se a hiu dicsőség kívánója: ez csalásra vezet.“

„Fiam, ne légy boszus kedélyű, ez káromlásra vezet. Ne légy daczos, se rosz akaratu; mert ebből káromlás származik. Légy nagylelkű, könyörülő, őszinte, lemondó és jó, és remegve őrizd meg a szavakat, melyeket hallottál.“

„Ne emeld fel magad magadat és ne enged meg lelkednek, hogy gögös legyen. Ne mulass a kevélyekkel, hanem járj az igazakkal és alázasokkal. Mindazt a mi téged ér, fogadd úgy mint jótéteményeket, tudván, hogy Isten akarata nélkül semmi sem történik.“

Könyves János, ref. lelkész.

(Vége köv.)

Nyilt levél

Csiky Lajos urhoz, mint a gyakorlati theologia tanárához.

Egyházközségem egy özvegy, gyermektelen nő tagja átment a mult hónapban egyik szomszéd egyházközségbe, ott lakó rokonait meglátogatni. Pár napi ottlét után hirtelen roszul lett s mielőtt hazahozásáról intézkedni lehetett volna, meghalt. — Ez özvegy nőnek halálozási helyén lakó rokonai nem is gondoltak arra, hogy a halott (természetesen törvényhatósági engedély mellett) saját egyházközségébe szállíttassék át eltemetés végett, hogy itt a korábban elhunyt férj mellett aludhassa — mint ezt életében annyiszor emlegette — a boldogok siri álmát; nem is gondoltak erre — mondom — és pedig azért, mert reájok nézve kényelmesebb volt a temetést helyben végezni. Intézkedtek is azonnal a temetkezés felől; harangoztattak, felkérték a helybeli lelkészt s tanítókat a temetési szertartások elvégzésére úgy, hogy a lelkész könyörögjön, a fiuk tanítója bucsuztasson s a leányok tanítója sirbeszédet tartson. A halott Ágyán lakó rokonai pedig azt akarták, hogy a hulla haza szállíttassék s itthon temetessék el általam s az itteni tanítók által. Minthogy azonban az ehez szükséges intézkedések megtételével elkéstek: a temetésnek a halálozás helyén kellett végbemenni. Ekkor meg azt kívánták az ágyai rokonok, hogy én okvetlen átmenjek s oráció vagy predikációt tartsak. E kívánságot én csak azon esetben gondoltam teljesíthetőnek, ha azok, a kik már a temetési szertartások teljesítésére felszólítottak s vállalkoztak is, beleegyezésüket adják ehez. Azonnal irtam tehát e tárgyban s minthogy levelemre kedvező választ kaptam, átmentem s részt vettem a temetési szertartások teljesítésében. Lón tehát, hogy a helybeli lelkész könyörgött, én óráltam, a rektor bucsuztatott, a tanító sirbeszédet tartott, az ágyai tanítók pedig otthon zugolódtak a miatt, hogy ők egy rendesnél jobb stólától elestek.

Az iránt, hogy ily esetben kik végezzék a temetési szertartásokat, nem intézkedik a törvény. Lelkészkedésem eddigi ideje alatt ilyen temetési alkalom nem fordult elő, másoktól nem hallottam, a kollégiumban nem tanultam, hogy kiké ily esetben a temetési szertartások végzésének joga vagy kötelessége. — Jogot s kötelességet különböztetek itt meg, mert a jogra akkor szoktak hivatkozni, ha jó stóláról van szó; kötelességre pedig akkor, ha ingyen kell temetni. E tekintetben többektől kérdezősködtem már, de a vélemények eltérése miatt nem tudok eligazodni. Kénytelen vagyok tehát e tárgyban a legilletékesebbnek, t. i. nagytiszteletű urnak véleményét kérni ki. — Méltóztassék tehát e nyilt levélre nyiltan válaszolni.

Ágya, 1884. július 14.

Nagy Sándor, ref. lelkész.

Egyházi életünk.

Mint a gyülekezeti egyháziasság és buzgó tevékenység tiszta tükörét, érdemesnek látjuk közölni lapunkban a budapesti reform. német leányegyházközség kebelében fenálló missio- és Gusztáv-Adolf egylet 1883. évre szóló jelentését, mely így hangzik:

„Teljes hatalom adatott nékem mennyen és földön. Azért elmenvén, tanítsatok minden népeket, hogy megtartsák mindazokat, melyeket én parancsoltam néktek. És ime én ti veletek vagyok minden napon e világ végeztéig.“

A tanítványaitól távozó Megváltó ezen utolsó szavain alapul a missio-ügy. Parancsolata ez Idvezítőnknek, melyben tehát tevékeny részt venni kötelessége minden hívő keresztyénnek, mert Ő azt is mondá: „Ha engemet szerettek, megtartsátok parancsolataimat.“

Ezen kötelességnek kívánt megfelelni az egyházközségünk kebelében évek óta fenálló kis egyesület, mely a nagy missio-ügy munkájában az által vett részt, hogy tagjainak adományát és gyűjtését évenként különböző missio-célok közt osztotta meg.

Azon alkalomból azonban, hogy 1882. évi szeptember havában a Gusztáv-Adolf egyesület félszázados fennállását ünnepelte Lipcsében s az azon időben Debreczenben ülésező magyar reform. zsinat oly meleg szavakban adott kifejezést az egyesület működése iránti elismerésének: mi is, részben hálából a multban velünk is éreztetett támogatásért, részben, mert az egyesülettel azonos célokra törekszünk, elhatároztuk, ezen ötven éves örömnép emlékéül egyesületünket oly módon szervezni, hogy abban a szorosán vett egyháztagokon kívül mások is részt vehessenek és az által a missio-ügy iránt minél tágabb körben érdeklődés keltessék.

Mielőtt ily módon újjászervezett egyesületünknek a kül- és belmissió terén ezen első évben kifejtett munkásságáról szólnánk, helyén levőnek találjuk tevékenységünk céljait s szándékainkat érinteni.

Üdvezítőnk rendelete szerint: tanítani kell minden népet, hogy megtartsák mindazokat, melyeket Ő parancsolt. A missioi munka tehát minden népet felölel, célja lévén oda hatni, hogy mindenki higgyen Ő benne és azután Hozzá való szeretetből tartsa meg az Ő parancsolatait; — és ezen munkához áldását kifejezetten meg is ígérte, mert ha ezt tesszük, „akkor velünk marad.“

Valamint az első keresztyének pogányságban élő őseinkhez megvitték az Evangeliumot, ugy nekünk is kötelességünk a pogányság bilincseiben sinló népekhez a Jézusról szóló örömhirt és ezzel együtt a keresztyén polgárosodás áldásait eljuttatni. A keresztyén világ ez irányban kifejtett munkássága a külmissió.

A missio barátainak azonban nem szabad magukat kitenni azon jogosult szemrehányásnak, hogy csak az idegenekről gondoskodnak s elfeledik saját népök szükségét s bajait: szükséges tehát, hogy a belmissió terén is működünk és pedig mindenekelőtt saját körünkben, családjainkban kell azt kezdenünk.

Szükséges, hogy mi keresztyének — bármely felekezethez tartozunk is — sorakozzunk s igyekezzünk Üdvezítőnk szavai szerint „a föld sava“ lenni, hogy aztán keresztyénellenes és az erkölcsök szomorú süllyedését mutató köz-

állapotunk közepette környezetünkre javító és éltető befolyást gyakoroljunk.

Tény az, hogy az iskolák szaporítása, javítása és a népek ezzel célba vett nevelése daczára, az erkölcsök mindinkább elvadulnak, és a bűntények ijesztő módon szaporodnak. Ezen szomorú ténynyel szemben mind általánosabb lesz azon meggyőződés, hogy e bajokon csak a valódi vallásosság segíthet, mely cél tekintetében főfontosságú az iskolai vallásitanítás gondozása; és épen, mert legbensőbb meggyőződésünk, hogy csak az Ur Jézushoz való hit adja meg azon erőt, mely az egyénben új életet teremt s ez által a világot megújítani képes, ezért minden buzgó keresztyénnek kötelessége — akár közvetlen működés, akár adakozás által — tevékeny részt venni a belmissió különböző munkáiban, melyek mindannyian a nép erkölcsi állapotának megújítására törekvesznek.

Elmondjuk röviden azon intézményeket, melyeket — mint a belmissió szempontjából nagyfontosságúakat — az elmúlt évben szerény erőnkhez képest támogatni igyekeztünk.

Első helyen említjük fel, — mert el van ismerve mint rendkívül hatályos eszköz — a vasárnapi iskola-ügyet. Ez abban áll, hogy vasárnaponként a 6—12 éves gyermekek összejönnek s a vasárnapi iskola tanítója — ima és ének után — felolvastván az előre kiszemelt szentirási helyet, ezt a gyermekeknek korukhoz mérten megmagyarázza, a benne tartalmazott keresztyén elvet a mindennapi életre alkalmazza, s a gyermekeket az elmondottakból kikérdezi. Ezen, a rendes vallásoktatást igen támogató tanítás és társalgás föelőnye abban áll, hogy az ugy a tanítók, mint a tanulók részéről teljesen önkéntes, tehát mindkét részről csak a vallás iránti érdeklődés az indító ok; továbbá, hogy a gyermekekkel egyénenként lehet s kell foglalkozni (egy-egy tanítónak rendszerint 8—16 gyermekből álló csoportja van.) A vasárnapi iskolák áldásos működését minden kétségen felül helyezi azon óriási elterjedettség, melynek előhaladottabb, nevezetesen protestáns államokban (Anglia, Németország, Schweiz, Hollandia, Amerika.) örvendenek. Nagy örömmel említjük fel azért, hogy az utóbbi időben hazánkban is, különösen pedig a fővárosban — hol az ügyet, a reform. theologiai ifjúság eléggé nem méltányolható buzgalommal karolta fel — szépen terjed. Nagy nyereség e tekintetben, a vasárnapi iskolák használatára Farkas Sándor ref. lelkész ur által a mult évben összeállított „Gyermek Lant“ című vallásos énekes könyv, mely bevezetésként egy vasárnapi iskola-órát részletesen vázolván, utána 60 — nagyobbbrészt hangjegyekkel kísért, szép vallásos éneket tartalmaz.

Egy hatalmas eszköze a belmissiónak, magának az Irásnak s ezenfelül keresztyén szellemben tartott jó könyveknek s folyóiratoknak terjesztése. — Habár e téren különösen sok még a kívánni s tenni való, mégis tagadhatatlan, hogy ez irányban is sok történt. — E téren különösen Koenig R. lelkész ur fejt ki nagy munkásságot, melynek egyik eredménye az említett Gyermek-Lant. — Itt felemlíthetjük, hogy mi is adtunk ki egy kis füzetet a csángók hazatelepítése alkalmából, („Fogadj Isten a csángókhöz“) mely 2500 pldban nyomtatván, idáig nagyrésztben kiosztatott s eladatott.

(Vége köv.)

— y — s.

Még egyszer „Szentimrei Kocsiss Ferencz predikációiról.“

Azon gyanum, mely szerint Szentimrei Kocsiss Ferencz, volt nyirmedgyesi lelkész urnak, az „Evangeliumi lelkészi tár“-ban közölt beszédei — kevés kivétellel — egyszerű másolatok, úgy látszik, valónak bizonyult, mert ime figyelmesebb széttekintés után látom, hogy az „Evangelikus lelkészi tár“ III. évfolyama X. XI. XII. együttes füzete 404-dik lapján 59-dik szám alatt foglalt „Isten országa nem jár pompával“ című karácsoni beszédnél már ugyanazon alapigét használja, a mit Kolmár Ker. Kat. Tanítások II. kötet 64-dik lapján VII. számú „Az Isten országa nem jár pompával és fényességgel“ című karácsoni beszédénél alapigéül vett. A többi azután szépen le van másolva elejétől végig. A Kocsiss Ferenczben ugyan bele van téve, hogy ezelőtt 1882 évvel megjelent az Isten egy szülötte, a mit Kolmár úgy fejez ki, hogy ezelőtt tizenhatszázadokkal; de azért bizony nekem úgy látszik, hogy ha itt-ott rövidített is valamit, s kihagyta a „tisztátalan lelkek Legióját, a Belzebub hatalmát:“ mégis csak utánnyomás ez az egész egyházi beszéd a Kolmáréból.

Természetesen igyekeztem utánna nézni a többi beszéd meleg ágyának is, de már azokat felfedeznem, könyvtáram hiányos volta miatt nem sikerült, talán más szerencsésebb lesz e tekintetben.

Azon sejtelmeknek azonban kifejezést kell adnom, hogy a többi, e név alatt megjelent beszéd is úgy lehet össze szedve, vagy leírva valamelyik nevesebb szerzőtől.

Én megnézegettem Kolmárt, Szeremleít, Kiss Ádámot, Herepeit, Lóczait, Lengyelt, Diószegit, Tormásit, Földvárít, Hunyadit stb., de nem találtam az eredetire.

Az „Ev. lelk. tár“ III. évfolyama 173-dik lapján 27. szám alatt van egy tavaszi beszéd: Joel: 2. 22. alapján. Roncsik Sándor ur közli. Ennek III. része utolsó bekezdéséről azt gyanitom, hogy Szeremlei Remekei 1840-ben Rozsnyón megjelent műve 107-dik lapján foglalt tavaszi beszéde 1-ső részének A) pontjából van fordítva.

Egy kis idézetes összehasonlítás igazolja ezt. — Szeremley szól eképen:

„Hol a gyáva kötekedő, ki önszive érzésivel kinosan tusakodik, s az Isten lételetét magától elokoskodja; lépjen elő a maga innepi pompájában öltözött természetbe, mely most, mint egy koszoruzott menyasszony, önszépségében ragyog; lépjen elő és ott egy csendes szellet, mely a számtalan virágok közül balzsam illattal leng szemközt elébe, ezt susogja néki: nincs semmi holt a természetben, itt minden élet és ezen életnek kutfeje maga az Isten. — Állj elő boldogtalan! kérdezd meg a viruló növényeket, melyek minden lépésedben körül ölelnek tégedet, hol van az Isten? némán emelik azok ég felé fénylő virágkelyheiket, melyekről, mint ugyanannyi oltárokról kedves illat gőzölög a csillagok felé a Teremtőnek királyi székéhez, a hol a csillagok dicső fényben tündöklenek, világos szikrákat lövelvén e földre alá, azt jelentik: hogy itt is lakozik az Istenség!“ stb.

Kocsiss ezt így fordítja:

„Hol vagyon a magát kétségekkal gyöttrő kételkedő, ki az Isten lételetét tagadni merészelné. Menjén ki az ilyen

szerecsétlen a pompásan felékesített természetbe, menjén ki mondom a természetbe és millió virágok balzsam illatja fog vele szembe lengedezni és hozzá így szólani: „Itt minden él, még pedig a mindenhatótól vette a maga lételetét és életét.“ Menj ki a természetbe szerecsétlen s kérdezd meg a virágos plántákkal teljes világot, melyek ezer színű pompával veszik körül minden lépésedet; kérdezd meg hol az Isten? némán emelik fel azon virágok fénylő kelyheiket az ég felé, s belőlök, mint megannyi oltárokból kellemes illat száll fel a csillagok felé, „ott az Isten“ így felelnek neked. Az égen pompásan ragyogó csillagok pedig sugaraikkal a földre mutatván le, így szöllanak, ott is van az Isten“ stb.

A 2-dik rész eleje szintén e beszéd 2-dik része elejével egyezik a gondolatok, sőt itt-ott a kifejezések azonosságában is, míg az első rész vége a Szeremley beszéde II. részének a) és b) pontjai alatt foglaltaknak módosítása. — Egy szóval az egész beszéd mozaikszerűleg összeszedettnek látszik. — Az ötödik évfolyam I—III. füzetében foglalt 6-dik számú téli beszédéről nem tudok nyilatkozni. De talán az eddigiekből is nyilván látható az, hogy a Kocsiss-féle elmésközművekkel óvatosan kell eljárni a nyilvánosság elé bocsátásnál.

Zsákán, 1884. július 7-én.

Szigeti Elek m. k.
ref. lelkész.

Könyvismertetés.

A magyar alkotmánytan és jogi ismeretek kézikönyve, polgári és elemi tanítóképezdek növendékei és tanítók számára. Irta Csiky Kálmán, jog- és államtudományok tudora s egyetemi magántanár. II. kiadás. Budapest, 1884. A magyar kir. állam tulajdona.

A m. kir. kultuszminiszterium megbízásából készült s általa jutalmazott ezen műnek első kiadása 1879-ben jelent meg. A munka széles körben elterjedett voltát mutatja, hogy aránylag rövid idő alatt újabb kiadása vált szükségessé. — Csiky ur művének nagy elterjedtségét azonban nem csak az előkelő czég, melynek kiadásában s ajánlása mellett ezen „Alkotmánytan“ napvilágot látott, hanem magának a műnek több tekintetben jeles volta is igazolhatja. Az állami, nemzeti szervezet és élet megértésére szükséges államtani fogalmakat, a magyar alkotmány fejlődését s jelen rendszerét, a hazai közigazgatási, magán-, váltó-, büntetőjognak a mindennapi életre nézve fontosabb főszabályait, a polgári peres, perenkívüli, valamint a büntető eljárás főbb elveit és intézményeit 175 lapon összefoglalni bizonyára nem nehézség nélküli dolog. A szerző sikeresen oldotta meg e feladatot, sőt mint az előszóban maga is mondja, inkább többet nyújt, mint kevesebbet a céljához képest elégnél, egyuttal haszonnal követhető utmutatásokat adván az egyes részek összevonására, rövidítésére. Azonfelül, hogy e mű — rendeltetéséhez képest — tárgyából a lényegest körülbelől kimeríti, dicső felemlítésre méltó még annak irálya is, mely mindenütt világos, keresetlenül egyszerű, bárki által megérthető, magyaros, a nélkül, hogy az egyszerűség és közérthetőség hajhászásában pongyolává, avagy póriássá válnék. A szerző a tekintetben is megfelelt kötelességének, hogy

könyve nyomán a magyar alkotmánytan és jogisme, mint a népoktatási tanintézetek egyik tantárgya, a honfiúi erények ápolására, a törvénytisztelet, polgári kötelességérzet, öntudat és hazaszeretet korai fölkeltésére szolgáljon eszközül, pedig az országos törvényhozást jó részben épen ez a szempont vezérelte akkor, a mikor e tantárgyat a hazai népoktatási tanintézetek tanrendjébe iktatta.

De a jó tulajdonságok dicsérő kiemelése mellett a lelkiismeretes bírálatnak a netáni hibák és fogyatkozásokról sem szabad megfeledkeznie.

Ilyenek is vannak e műben.

A 33. lapon az van megírva, hogy Magyarország és Erdély tényleges különválását az 1538. évi nagyváradi béke erősítette meg, úgy hogy ettől kezdve Erdély saját választott fejedelmei alatt külön országot képezett. Ezek nem egészen felelnek meg annak, a mit e tárgyról a magyar történelem eddig tanított. Magyarország és Erdély unióját 1848-ban nem a pesti, (34. l.) hanem a pozsonyi magyar országgyűlés iktatta a 7-dik törvény-cikkelybe.

A 38. l. szerint a közös hadseregnél a csász. és kir. család színei vannak elfogadva. Erre megjegyezhetni, hogy először ily elfogadást tartalmazó határozott törvényünk nincsen s hogy másodsor, a hadi tengerészetnél, mely pedig szintén része a közös hadseregnek, nem az uralkodó család színeiül tekintett fekete-arany színű lobogó használtatik.

A törvényhatóságok jellemző tulajdonságai között (39. l.) talán azt is fel lehetett volna hozni, hogy azok közvetlenül az országos központi kormánynak voltak és vannak alárendelve.

Az 1848: 7. t. cz. 1. §-sa nem „az erdélyi mágnások közül azokat, kik 1848 előtt meghivattak az erdélyi országgyűlésre,“ hanem az ugyanott elsorolt kivételekkel „az erdélyi múlt (1847-diki) országgyűlésre meghívott királyi hivatalosokat“ teszi a magyar főrendi ház tagjaivá (46. l.)

A magyar képviselőház tagjainak száma (40 horvát-szlavonországi küldöttel együtt) 453 és nem 454 (47. l.)

A 47. lapon továbbá nincs felemlítve, hogy az 1848. 5. t. cz. szükséges egyéb qualificatio birtokában is csak a törvényesen bevett vallások követőinek ad országos képviselők választására jogot, a min azóta sem történt — az 1867. 17. t. cz. rendelkezését leszámítva — változás. A képviselő választók qualificatiojának fejtegetésénél a szerző ismételve beszél 1-ső, 2-od és 3-ad osztályu jövedelmi adóról, holott a három osztályu jövedelmi adó már 1875-ben megszűnt.

Az incompatibilitást szabályozó törvény lényegét nem lehet kellően megismerni abból, a mi erről az 50. lapon elmondatik. Itt helyén lett volna kisbetűs nyomtatásban többet adni.

A 72. lapon nem lett volna felesleges megemlíteni, hogy oly kormányrendeleteket is említ fel a törvény, melyeket a törvényhatóságok nem tartoznak végrehajtani.

A 76. lapon a kir. adófelügyelő kimaradt a közigazgatási bizottság tagjai közül.

A 81. lapon említetlen maradt a nők, kiskorúak, czégek, testületek, intézetek községi választói joga.

A polgári és büntető igazságszolgáltatásnak a 83. lapon adott definitiojából ezen tárgyról bajosan fognak magoknak tiszta fogalmat alkotni azok, kiknek számára szerző ezen munkáját írta. Az ily dolgokat jó volna példakön magyarázni meg.

L.

(Vége köv.)

T Á R C Z A

Adalékok a tiszántuli reformált egyházkerület történetéhez.

XVIII.

1721. június hóban hunyt el Huszti Sámuel. Ennek temetése alkalmával skribává tétetett Helmecci István, néhány esperes által püspökké választott Rápóti Mihály. Azonban, midőn ennek kitűzött megerősítésére hat esperes Debreczenbe jött, ezen szándékukban, a debreczeni tanács által bizonyos okoknál fogva meggátoltattak s így re infecta haza mentek.

Három éven keresztül szuperintendens nélkül volt a kerület. 233. l.

1724. november. Debreczen. Rápóti Mihály generalis inspektorra (a püspök és szuperintendens név sértette a róm. kath. klérust), Zoványi György pedig a successio feltétele alatt notáriussá választatnak, a néhány esperes által Debreczenbe behozott s itt felbontott szavazatok többsége által.

A debreczeni egyházmegye indítására nevezetesen ezt megelőzőleg az esperesek követek által szedették be az egyes lelkészek szavazatait. 233—234. l.

1726. február. Meghal Rápóti Mihály, helyébe Zoványinak kellene lépni, de az most még nem történik, csak később. 234. l.

1728. február 11. Kereszturi Lukács szabócsi s Besenyei István érmelléki esperesek s Oroszi István mihályfalvai lelkész mint követek felkeresik Zoványit s felkérlik, hogy a szuperintendens tisztelet és czimet fogadja el. Megigérte ezt, de azon feltét alatt, ha új választással reá megyen a többség. 234—235. l.

1728. április 25. A fentemlített követek megjelennek Zoványinál Zilahon, felbontják a szavazatokat s azoknak többsége alapján Zoványi szuperintendensnek nyilvánítatik és a zilahi parochialis házban feleskettetik.

Ez alkalommal az esperes által Besenyei István

érmelléki esperes és székelyhidi pap választatik jegyzőnek. 235. l.

1728. A jegyzőkönyv azon levele, melyet a 238—9. lapok alkotnának, ki van szakasztva; de úgy látszik Zoványi által s a nélkül, hogy a jegyzőkönyv sérelmet szenvedne. 248—250. l.

1735. szeptember 20. Az esperesek összegyűlnek Debreczenben gener. notariussá választják Szódi István debreczeni papot. Az elnök Zoványi maga.

Végzések:

1. Németi Ferencz létai lelkész az érmelléki, Bátorkeszi János szentmihályi lelkész a debreczeni, Báthori Gere János nagykarolyi lelkész a középszolnoki, Dömsödi János tarpai lelkész a bereghi egyházmegyében esperesekül megerősítetnek.

2. Szódi István, Komáromi Mihály, Lovasi György, Vecsei János debreczeni, Szentjóni István pedig bagaméri papokul megerősítetnek.

3. Fontos okoknál fogva meghatározták az esperesek, hogy az egyházkerület régi határai eddigi állapotukban fentartassanak.

4. A szuperintendencia a vallásügyi ágens számára 200 frt évi fizetést határoz. 248—250. l.

1758. április 26. Vecsei János, már 32 év óta debreczeni lelkész, 1754 óta gener. notarius, a tiszán-inneni és részben tuli (ma már megfordítva) esperesek egyező szavazata által szuperintendenssé választott; de köszvényes fájdalmi miatt csak 1758. aug. 16. erősítetik meg abban. Ekkor szavazatok többsége által Szilágyi Sámuel debreczeni hittanár választott gener. notariussá. 253. l.

1758. május 11. Debreczenben a Vecsei János szuperintendens parochiáján, a szuperintendensnek s Tatai Ferencz és Eperjesi Pál debreczeni lelkészek jelenlétében, a Zoványi örökösöktől átveszik s felbontják a szuperintendencia ládáját, melyben hogy mik találtattak, előadja Szilágyi Sámuel átvevő gener. notarius.

Találtatott mindössze 13 oklevél. 254—255. l.

1759. április 20. Debreczenben Szilágyi Sámuel, már mint rendes gener. notarius bejegyzí, hogy 1736-ban új jegyzőkönyvet kellett kezdeni, mert ezt a régít Zoványi magának tartotta. 252. l.

1765. augusztus 13. Szilágyi Sámuel szuperintendenssé választatván, tőle augusztus 15-én Debreczeni János debreczeni esperes és Sinai Miklós főiskolai tanár átveszik az okleveleket, számszerint 14-et. 256. l.

Ezen lappal megszűnik a jegyzőkönyv első felében a bejegyzés.

Idő-adat nélküli töredékes bejegyzések.

Zoványi elszámolja, hogy mit talált a kerület ládájában, t. i.

1. A protokullumot.

2. Némely levélsomagokat.

3. A pecsétet.

4. Tizenkét oklevelet függő pecséttel, hármát a nélkül.

5. Formula concursus generalis.

Pénzt egy fillért sem.

(Jegyzés: Az oklevelek közül ma már több nincs meg.)

Érdekes, hogy ezeknek így írja magát alá Zoványi: Georgius P. Zoványi veneráb. superát. cis et ultra tibiscanae superintendens. 236. l.

*

Zoványi szuperintendens halála említettik, a ki 101 és félévet élt.

Itt van említve, hogy az oklevelek közül némelyeket, a nemességeket a mármárosi traktusnak kikölcsönözték; de onnan visszaadattak aztán 1760. augusztus 12. 251. l.

Itt elvannak számlálva szuperintendensek, a mint 1641-től 1699-ig egymás után következtek. 80. lap.

*

Tholnai János latin nyelven kötelezi magát a közzsinat által kitűzött feltételek megtartására.

Érdekes, ha a hires puritán Tholnai ez. Ámde ez különleges és alapos bebizonyításra vár. 685. l.

*

A következő könyörgések és esküformák vannak Hunyadi Ferencz és mások által bemásolva.

Könyörgés szuperintendens inauguratiojaker.

Könyörgés gyűlés előtt.

Könyörgés gyűlés után.

Szuperintendens esküje.

Gener. notarius esküje.

Esperesek esküje.

Traktualis notarius esküje.

Lelkipásztorok esküje.

Könyörgés lelkészek felavatásakor.

Szózat a kéznek före tételekor. X—XXVIII.

Ezután jön nyomatásban a Gönci-féle: De disciplina ecclesiastica kánonos könyv. 4r. Vitebergae. Alkot mindössze 11 levelet. (Articuli minores.)

Ezután jó szinte nyomtatva: Articuli ex Verbo Dei etc. (majores) Debrecini 1567. A—H iv, 33 levél. Számozva nincs.

Ezután jönnek aztán a számozott kézíratos lapok.

Ezzel vége a legrégebb jegyzőkönyvek I-ső kötete tartalmának.

Tóth S.

Tartalom: A kijelentés módszere. Bethlendi Endre. — Az élet utja az „apostolok tanításai” szerint. Könyves János. — Nyílt levél Csiky Lajos urhoz, mint a gyakorlati theologia tanárához. Nagy Sándor. — Egyházi életünk. —y—s. — Még egyszer „Szentimrei Kocsiss Ferencz predikációiról.” Szigeti Elek. — Könyvismertetés. L. — Tárca: Adalékok a tiszántuli reformált egyházkerület történetéhez. Tóth S. — Hirdetések.

Felelős szerkesztő: **Tóth Sámuel.** Szerkesztő társak:
Békési Gyula, Géresi Kálmán.

HIRDETÉSEK.

Pályázat.

A mező-turiev. reform. egyház hat osztályu gymnasiumában a VII-dik rendes tanári székre pályázatot nyit.

E tanári szék tantárgyai következők: Rajzoló mértan I—IV. osztályokban. Számtan I—II. oszt. Szabadkézi rajz V—VI. oszt. Szépírás I—II. oszt. s egy elemi osztályban (esetleg gyorsírás is). Megjegyezvén, hogy a megválasztandó tanár rendszer változás esetén más szakjába vágó tárgyak tanítása alól sem vonhatja ki magát.

Javadalmazása 900 o. é. forint évnegyedi előleges részletekben. E mellett esetleg az iparos tanoncok vasárnapi rajzitanításáért számíthat 50 frt évi díjazásra.

A megválasztandó tanár egy évi sikeres működés után állandósíttatik; a mikor a tiszántuli ev. reform. középiskolai tanári nyugdíj- és gyámintézetnek jogos és kötelezett tagja lesz.

Pályázhatnak okleveles, vagy általában az országos középiskolai törvény által képesített tekintett tanárok és tanárjelöltek; az ev. reform. vallásuak előnyben részesülnek.

A pályázati kérvények kellően felszerelve, folyó évi augusztus hó 12-ig alulírotthoz, mint az egyháztanács elnökéhez intézendők. Minden e tárgyban felmerülhető kérdésre pedig felvilágosítást készséggel ad a gymnasiumi igazgatóság.

Mező-Tur, 1884. július 15.

Lukács Dániel s. k.

az egyháztanács titkár-elnöke.

Pályázati hirdetmény.

A belső-somogyi ref. egyházmegye által fentartott csurgói ref. főgymnasiumnál 100 frt lakbér 600 frt készpénz fizetés évi javadalmazással rendszeresített segédtanári állomásra pályázat hirdettetik.

Az elválasztandó pályázó helyét f. évi szeptember hó 1-én elfoglalni köteles; szaktárgya a német nyelv mint fő, a magyar nyelv mint melléktárgy; — a mellett a mennyiben képességgel bírna, a rajzot, tornát, úgy a műéneket is tanítja, azért ezen melléktárgyakbani jártasság a pályázatnál nagy előnyül szolgál.

Kikötetik két próbaév, mely idő alatt a netán hiányzó tanári oklevél is beszerzendő lesz.

Pályázati kérvények a tanképesítési igazoló okmányok, egészségi és születési bizonylatokkal felszerelve, alulírotthoz Kaposvárra czimezve, f. évi augusztus 10-ig beküldendők.

Matolcsi József,
a gymnasiumi igazgató-tanács
elnöke.

3—2

Pályázat.

A hódmező-vásárhelyi reform. egyház pályázatot nyit 3 fiu- és 2 leány-segédtanítói állomásra.

Évi fizetés 400 frt o. é., e mellett a leánytanítóknak — miután a törvény szerint nősülniök kell — 120 frt lakbér, az egyiknek e helyett lakóhely.

Kötelessége mind az öt segédtanítónak egyelőre az I. és II. osztályok vezetése.

A pályázók folyamodványaikat oklevelek, orvosi bizonyítványuk, esetleg szolgálati bizonyítványuk kapcsában folyó hó 27-ig alulírott egyházi elnökséghez adják be.

Hódmező-Vásárhely, 1884. július 1.

Szabó Mihály,
főgondnok.

Miklovicz Bálint,
elnök-lelkész.

2—2